

ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА, СТРАХУВАННЯ ТА ФОНДОВИЙ РИНОК

УДК 336.71:330.36

DOI: <https://doi.org/10.37734/2409-6873-2025-4-6>

РОЛЬ СИСТЕМНО ВАЖЛИВИХ БАНКІВ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ

О. В. ГАСІЙ

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів та банківської справи;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5116-0448>

Н. С. ПЕДЧЕНКО

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри фінансів та банківської справи;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5093-2453>

Т. П. ГУДЗЬ

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри фінансів та банківської справи;
ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-2310-5425>

В. О. ШАПОВАЛОВ

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри управління персоналом,
економіки праці та економічної теорії;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2439-7826>

В. В. КАШКАЛДА

здобувач ступеня «доктор філософії»,
Полтавський університет економіки і торгівлі
ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-7596-2239>

Анотація. Метою статті є дослідження ролі системно важливих банків в забезпеченні фінансової стабільності банківської системи України в умовах невизначеності та воєнного стану. Актуальність дослідження зумовлена надзвичайною концентрацією банківських операцій у цій групі установ, що перетворює системно важливі банки на ключових провайдерів ліквідності та гарантів безперервності функціонування фінансового сектору. **Методика дослідження.** Дослідження здійснено з використанням таких методів, як: наукова абстракція для дослідження системної важливості банків; описова статистика та структурний аналіз для кількісної оцінки ключових показників діяльності системно важливих банків (капітал, активи, кредити, депозити) відносно банківської системи України; аналітичний метод та порівняння для оцінки відповідності системно важливих банків регуляторним нормативам (НРК, LCR, NPL) та їхньої стійкості до шоків; логічне узагальнення для формування висновків щодо ризиків концентрації та стратегічних рекомендацій. **Результати.** У статті здійснено аналіз структури банківської системи України, який підтвердив домінуючу, системоутворюючу роль системно важливих банків, які акумулюють понад 90% активів та 80% клієнтських коштів банківської системи України, виконуючи функцію фінансового ядра держави. Доведено, що запровадження змін до законодавства та посилення нагляду Національного банку України за системно важливими банками забезпечили формування значного запасу міцності: регулятивний капітал значно перевищує нормативи (середній НРК 17,35%), а ліквідність (LCR, NSFR) багаторазово перевищує мінімальні вимоги, що гарантує їхню високу платоспроможність у кризових умовах. Обґрунтовано, що ефективність монетарної політики та фінансова стійкість системи критично залежать від довіри до державних банків (зокрема, АТ КБ «ПриватБанк» як лідера за депозитами населення) та їхньої здатності до самофінансування (сукупний прибуток 84,3 млрд грн). Незважаючи на загальну стійкість, виявлено структурні дисбаланси: переважання корпоративного кредитування над роздрібним та збереження ризи-

ків олігополістичної структури через високу концентрацію ресурсів. **Практична значущість результатів дослідження.** Результати дослідження можуть бути корисними для Національного банку України при коригуванні політики макроруденційного нагляду та розробці антимонопольних механізмів для зниження системних ризиків концентрації; для комерційних банків – при формуванні стратегій фондування та управління ризиками в умовах домінування системно важливих банків; а також для фінансових аналітиків та державних органів, залучених до планування відновлення економіки, для визначення потенціалу системно важливих банків у фінансуванні інвестиційних та державних цільових програм

Ключові слова: банківська система, системно важливі банки, державні банки, фінансова стабільність, банківська система, монетарна політика, кредитування

Постановка проблеми в загальному вигляді та зв'язок із найважливішими науковими чи практичними завданнями. Системно важливі банки грають вирішальну роль у забезпеченні фінансової стабільності банківської системи як ключові елементи стійкості фінансового сектору, особливо в умовах економічної турбулентності та зростання системних ризиків. Системно важливі банки концентрують лівову частку активів, депозитів та розрахункових операцій, виконуючи роль «стабілізаторів» ліквідності, каналів реалізації державних фінансових програм і провайдерів довіри до банківської системи. Їх ефективне функціонування безпосередньо впливає на збереження макроекономічної рівноваги, стійкість платіжної інфраструктури та здатність держави протидіяти кризовим викликам. У сучасних умовах, коли навіть локальна нестабільність окремого великого банку може спричинити каскадні наслідки для всього фінансового ринку, дослідження ролі системно важливих банків перебуває у фокусі уваги, адже саме вони формують основу фінансової безпеки та забезпечують безперервність функціонування банківської системи України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Системно важливі банки як основа банківської системи перебувають у центрі уваги та є одним із напрямів роботи вітчизняного регулятора грошово-кредитних відносин – Національного банку України (далі – НБУ). Оцінюючи законодавче підґрунтя сутності системно важливого банку (далі – СВБ), у Ст. 2 Закону України «Про банки і банківську діяльність» визначено СВБ банк, що відповідає критеріям, встановленим НБУ, діяльність його впливає на стабільність банківської системи; ст 4. визначає критерії СВБ: розміру банку, ступеня фінансових взаємозв'язків, напрямів діяльності [1, 2, 3, 4]. Незважаючи на те, що НБУ здійснює посилений нагляд за діяльністю СВБ, наукове товариство теж активно досліджує цю групу установ у частині аналізу їх активних операцій [5], управління фінансовими ресурсами окремого СВБ [6], трансформації регуляторних вимог у контексті впровадження стандартів Базель III [7] та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Враховуючи наукові надбання з визначеної

тематики, слід зазначити, що в умовах посилення фінансової турбулентності, структурних змін у банківському секторі та оновлення регуляторних вимог важливими залишаються питання оцінки впливу системно важливих банків на забезпечення стабільності банківської системи України. Попри наявність численних праць, присвячених окремим аспектам функціонування СВБ, потребує подальшого опрацювання оцінка впливу діяльності СВБ на стабільність вітчизняної банківської системи з урахуванням сучасних економічних викликів і регуляторних тенденцій.

Формування цілей статті (постановка завдання). Мета статті полягає у дослідженні ролі СВБ в забезпеченні фінансової стабільності банківської системи в умовах невизначеності.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Після глобальної фінансової кризи 2008 року концепція системно важливих банків (Systemically Important Banks, SIB/D-SIB) стала центральною у практиці міжнародного банківського нагляду. В Україні Національний банк щорічно визначає перелік таких установ, для яких установлюються підвищені регуляторні вимоги та посилений нагляд з метою мінімізації системних ризиків, оскільки саме системно важливі банки здійснюють суттєвий вплив на стабільність всієї банківської системи [3, 4], а їх ідентифікація здійснюється на підставі розрахунку показника системної важливості банку, який розраховується за такими критеріями [2]: розмір банку, ступінь зв'язків із іншими учасниками ринку, розмаїтість бізнес-діяльності, економічне значення (темпи росту активів, кредитів, депозитів).

Станом на 1 вересня 2025 року банківська система України налічує 60 діючих банків, що на один менше, ніж на початок року. Із них 26 банків мають іноземний капітал, що становить майже 43% від загальної кількості. За результатами щорічного перегляду показників діяльності банків, проведеного центральним банком, статус системно важливих було підтверджено для 16 установ. Частка структурних підрозділів системно важливих банків у загальній кількості банківських установ України становить 81,9%, що підтверджує всеохоплюючий характер їхньої присутності на фінансовому ринку та провідну роль у

забезпеченні доступності банківських послуг для населення та бізнесу.

У контексті збереження фінансової стабільності в умовах дії правового режиму воєнного стану особливої ваги набуває аналіз діяльності системно важливих банків, які виконують роль основних провайдерів ліквідності, гарантують безперервність розрахунків і підтримують реа-

лізацію державних фінансових програм. Тому доцільним є розгляд ключових показників їх діяльності у 2025 році для обґрунтування їх внеску у забезпечення стійкості та стабільності банківської системи України (табл. 1).

Аналіз концентрації активів СВБ у банківській системі України свідчить про збереження високого рівня їх ринкової концентрації, що формує

Таблиця 1

Основні показники діяльності системно важливих банків у контексті забезпечення фінансової стабільності банківської системи України станом на 01.01.2025 р.

Показник	Розрахункове значення	Тренд	Характеристика / ризики для стійкості банківської системи
Капітал / Капітал БСУ, %	79,5	Стабільний	Висока концентрація капіталу у СВБ підвищує системну значущість цих банків, але знижує рівень конкуренції на ринку.
Регулятивний капітал, млн грн	232005	Вище нормативу (≥ 200 млн грн)	Значний запас регулятивного капіталу забезпечує стійкість СВБ до шоків, однак потребує ефективного використання в реальній економіці.
Нормативу достатності регулятивного капіталу (НРК), %	17,35	Стабільний	Перевищення нормативу (мінімум 9,25–10%) свідчить про високу капіталізацію, але можливе зниження прибутковості через надмірні резерви.
Активи / Активи БСУ, %	96,78	Концентрація зростає	Домінування СВБ в активах банківської системи свідчить про їх системо утворюючу роль, але створює ризики концентрації.
Кредити / Кредити БСУ, %	64,35	Повільне зростання	Понад 60% кредитів зосереджено у СВБ, що підвищує їх вплив на кредитну динаміку в країні; активізація бізнес-кредитування – позитивний тренд, СВБ долучаються до підтримки приватного сектора навіть в умовах невизначеності.
Частка проблемних кредитів (NPL), %	30,29	Зниження	Скорочення NPL – позитивна тенденція, але рівень залишається високим у порівнянні з європейськими нормами (до 5%).
Кошти клієнтів / Кошти клієнтів у БСУ, %	80,95	Зростання	Концентрація клієнтських коштів у СВБ підвищує довіру до лідерів ринку, але збільшує ризики у разі стресів у великих банках.
Кошти населення / Кошти населення у БСУ, %	37,6	Стабільний	Висока частка депозитів фізичних осіб забезпечує ресурсну базу, проте створює ризик залежності від короткострокових вкладів
Кошти юридичних осіб / Кошти юридичних осіб у БСУ, %	41,99	Зростання	Поступове розширення корпоративних депозитів сприяє стабільності ліквідності та диверсифікації пасивів.
Чистий прибуток, млн грн.	84329	Зростання	Збільшення прибутковості свідчить про ефективне управління ризиками й адаптацію до ринкових умов.
LCR BB, NSFR, %	299,36	Стабільний	Ліквідність СВБ значно перевищує нормативи ($\geq 100\%$), що забезпечує їх високу платоспроможність навіть за стресових сценаріїв.
Концентрація активів у державних банках, %	$\approx 53,3$ активів сектору	Стабільний	Державні банки (5 із 7 – АТ КБ «ПриватБанк», АТ «Ощадбанк», АТ «Укресімбанк», АБ «УКРГАЗБАНК», АТ «СЕНС БАНК») контролюють понад половину активів сектору, що посилює роль держави як фінансового стабілізатора, збільшує ризики концентрації.
Мінімальний коефіцієнт левериджу [8]	$\geq 3\%$ (з 1 вересня 2025)	Новий норматив	Введення нового стандарту зміцнить капітальну базу банків і посилить їх стійкість до боргового навантаження.

Джерело: розраховано та узагальнено авторами за офіційними даними Національного банку України [8, 9]

ознаки олігополістичної структури з домінуючим державним сектором. Сукупна частка активів СВБ у структурі банківської системи України становить понад 96%, що свідчить про їх визначальну роль у формуванні фінансової стійкості сектору. Провідні позиції займають АТ КБ «ПриватБанк», АТ «Ощадбанк» та АТ «Укрексімбанк», що відображає домінування державного капіталу у структурі банківського сектору та підтверджує наявність ознак високої концентрації та обмеженої конкуренції на ринку (рис. 1).

АТ КБ «ПриватБанк» залишається беззаперечним лідером, формуючи близько 29% активів банківської системи, що робить його ключовим системним гравцем і потенційним джерелом системного ризику. Високі частки АТ «Ощадбанк» (понад 13%) та АТ «Укрексімбанк» (понад 9%) зумовлюють збереження суттєвої ролі державних банків у структурі ринку. Сукупно ці банки формують понад половину активів банківської системи, забезпечуючи її фінансову стійкість і функціональну безперервність у період воєнного стану.

Посилення концентрації активів системно важливих банків упродовж останніх років є об'єктивним наслідком процесів консолідації банківського сектору, зумовлених очищенням ринку, оптимізацією банківських бізнес-моделей і перерозподілом ресурсної бази після виходу низки малих та середніх банків. Така тенденція, з одного боку, сприяє підвищенню стійкості системи за рахунок домінування фінансово потужних установ, а з іншого – підвищує ризики монополізації та обмеження конкуренції, що вимагає посилення нагляду за ринковою поведінкою СВБ і запровадження антимонопольних балансуєчих механізмів у політиці НБУ.

Водночас банківська участь у відтворювальних процесах економіки залишається обмеженою, а рівень кредитної активності – помірним. Це зумовлено сукупністю чинників, серед яких – високі воєнні ризики, обмежений попит на кредитні ресурси, зростання вартості запозичень і стримана кредитна політика банків. Зростання номінального ВВП у 2023–2024 роках переважно має інфляційно-курсний та донорський характер, що не супроводжується реальним розширенням інвестиційної та кредитної діяльності, а отже, свідчить про структурні дисбаланси у кредитному секторі та необхідність посилення ролі СВБ у фінансуванні відновлення економіки.

Загальний обсяг кредитного портфеля СВБ становить 732,3 млрд грн, з яких 29,6% припадає на кредити фізичних осіб, а 70,4% – на кредити юридичних осіб, що свідчить про орієнтацію сектору на підтримку бізнесу та інвестиційної діяльності. Частка системно важливих банків у загальному кредитному портфелі банківської системи сягає 64,35%, що визначає їх ключову роль у підтриманні фінансової стабільності. Найбільшими кредиторами виступають «ПриватБанк», «Ощадбанк», «Укрексімбанк», «ПУМБ» та «Укргазбанк», які разом формують понад 60% кредитного портфеля системно важливих установ.

В сучасних умовах стан грошово-кредитної сфери підтверджує, що банківська система й економіка залишаються взаємозалежними: низький рівень інвестицій і кредитування обмежує відновлення виробництва, тоді як скорочення реального сектору посилює інфляційні процеси та знижує ефективність монетарної політики. Таким чином, поглиблення фінансової взаємодії між банківським сектором і економікою є необхідною умовою для

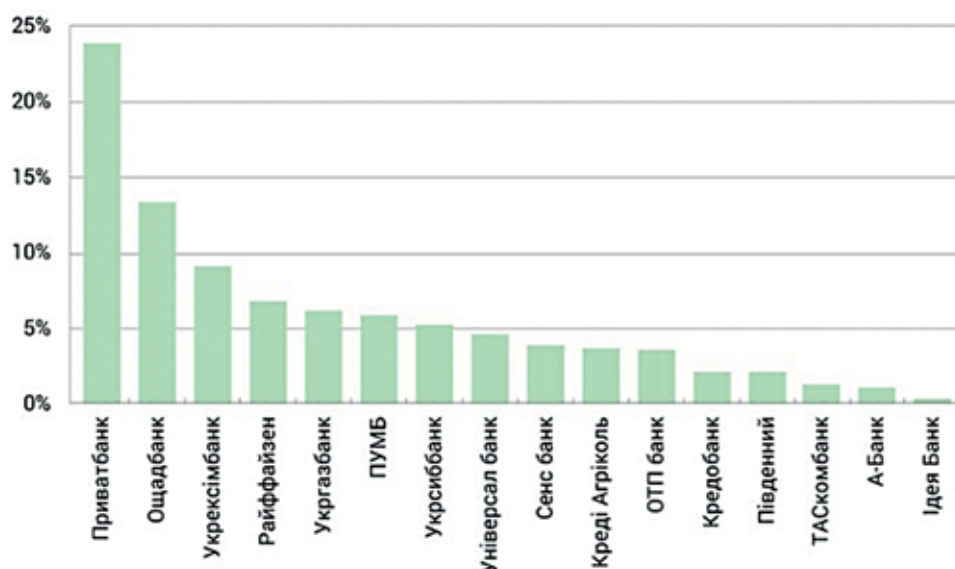

Рис. 1. Частка чистих активів СВБ у БСУ станом на 1 січня 2025 року, %

Джерело: [10]

формування стійкого економічного зростання в Україні. Для відновлення сталого економічного зростання потрібне поживлення кредитної діяльності, зокрема через зниження вартості кредитних ресурсів, розширення програм державного гарантування позик та розвиток інструментів довгострокового фінансування. Підвищення рівня фінансової глибини можливе лише за умови відновлення виробничого потенціалу, стимулювання внутрішнього попиту та зменшення залежності економіки від зовнішніх запозичень.

Аналіз рівня непрацюючих кредитів (NPL) СББ України свідчить про наявність суттєвого навантаження на якість їх кредитних портфелів, що залишається одним із ключових викликів для фінансової стабільності банківської системи. Середній рівень проблемних кредитів у БСУ у 2025 році становить 30,29% (на 7,1 в. п. менше, у порівнянні з минулим роком), що вказує на значну частку резервування під кредитні ризики. Скорочення частки непрацюючих кредитів зафіксовано в усіх групах банків: у приватних українських банках – до 12,6%; у банках з іноземним капіталом – до 10,9%; у державних – до 43%. Без урахування боргів колишніх власників АТ КБ «ПриватБанк» та старих боргів часів до оздоровлення банківської системи під час кризи 2015–2017 років частка непрацюючих кредитів станом на 01. 01.2025 року становить 24,8% в державних банках та 18,6% – загалом у банківській системі (рівень нижче 20% уперше з жовтня 2022 року).

Таким чином, банківська система значно зменшила рівень кредитного ризику [11], бізнес зберігає помірне боргове навантаження на близькому до довоєнних показників рівні, а співвідношення роздрібних позик банків і небанківських фінансових установ до річних доходів населення становить лише 10% [12]. Загалом, висока частка проблемних активів у СББ вказує на потребу у поглибленні політики управління кредитними ризиками, посиленні моніторингу якості активів і розробці механізмів реструктуризації кредитних портфелів. Водночас збереження достатнього рівня резервування є фактором фінансової стійкості, що дозволяє банкам виконувати свої зобов'язання та підтримувати довіру вкладників і партнерів навіть у кризових умовах.

Отже, системно важливі банки залишаються фінансовим ядром банківської системи України, виконуючи ключову функцію з підтримання ліквідності, довіри населення та бізнесу, а також забезпечуючи реалізацію державних антикризових і відновлювальних програм. Їхня діяльність є визначальним чинником фінансової стабільності та макроекономічної рівноваги держави.

Аналіз обсягів коштів клієнтів СББ свідчить про їхню ключову роль у формуванні депозитної бази банківської системи України. Сукуп-

ний обсяг коштів клієнтів у 15 банків становить 2 466,1 млрд грн, що відповідає 80,95% загальних депозитів банківської системи України. Така концентрація ресурсів підтверджує домінування системно важливих установ у структурі фінансового посередництва та свідчить про високий рівень довіри населення і бізнесу до цих банків.

Найбільші обсяги депозитів зосереджено у АТ КБ «ПриватБанк» (611,6 млрд грн), що становить 20,07% депозитів БСУ. Друге місце займає АТ «Ощадбанк» (374,3 млрд грн, або 12,29%), а третє – АТ «Укрексімбанк» (243,5 млрд грн, або 7,99%). Разом три найбільші державні банки акумулюють понад 40% депозитної бази країни, що свідчить про значну централізацію ресурсів у державному секторі. За структурою джерел, коштів фізичних осіб у системно важливих банках зосереджено 1 145,6 млрд грн (37,6% депозитів БСУ). Найбільша частка припадає на АТ КБ «ПриватБанк» (438,0 млрд грн, або 14,38%), який традиційно зберігає лідерство у роздрібному сегменті. Високі показники мають також АТ «Ощадбанк» (210,2 млрд грн, або 6,9%) та АТ «Райффайзен Банк» (70,7 млрд грн, або 2,32%), що вказує на стійкий рівень довіри населення до цих установ. У структурі коштів юридичних осіб домінують АТ «Укрексімбанк» (170,0 млрд грн, або 5,58%), АТ КБ «ПриватБанк» (172,3 млрд грн, або 5,65%) і АТ «Ощадбанк» (161,7 млрд грн, або 5,31%). Це підтверджує активну участь державних банків у фінансуванні корпоративного сектору, зокрема стратегічних підприємств.

Отже, системно важливі банки формують основний фінансовий ресурс країни, забезпечуючи стабільність депозитного ринку та підтримуючи платоспроможність банківської системи загалом. Водночас значна концентрація коштів у державних установах створює потенційні ризики системності, що потребує постійного моніторингу та диверсифікації джерел залучення депозитів у приватному банківському секторі.

Аналіз показників капіталізації, прибутковості та ліквідності системно важливих банків демонструє їхню стійкість і здатність забезпечувати стабільність банківського сектору навіть в умовах підвищених ризиків воєнного часу.

Сукупний власний капітал системно важливих банків становить 322,2 млрд грн, а регулятивний капітал – 232,0 млрд грн, що забезпечує середній рівень нормативу достатності регулятивного капіталу (НРК) на рівні 17,35%, тобто вище мінімальної вимоги НБУ у 10%. Це свідчить про високу здатність банків покривати потенційні збитки та підтримувати фінансову стійкість. Найвищий рівень НРК спостерігається в АТ «ОТП Банк» (39,38%), АТ «Кредобанк» (30,22%) та АТ «Укрсиббанк» (27,21%), що вказує на надлишкову капіталізацію і значний запас фінансової міц-

ності. Водночас АТ «ТАСКОМБАНК» (12,10%), АТ «СЕНС БАНК» (13,30%), АТ «Ощадбанк» (13,98%) і АТ КБ «ПриватБанк» (14,96%) демонструють значення, наближені до мінімального рівня, що потребує уваги регулятора через високу роль цих установ у системі.

Сукупний чистий прибуток системно важливих банків у звітному періоді становить 84,3 млрд грн, що підтверджує збереження їхньої рентабельності. Абсолютним лідером за фінансовим результатом залишається АТ КБ «ПриватБанк» (40,1 млрд грн), на який припадає майже половина сукупного прибутку СВБ. Високі результати також продемонстрували АТ «Ощадбанк» (7,9 млрд грн), АТ «Райффайзен Банк» (4,3 млрд грн), АТ «Креді Агріколь Банк» (4,1 млрд грн) і АТ «Укрсиббанк» (4,0 млрд грн). Це вказує на ефективність їхніх бізнес-моделей та адаптацію до сучасних економічних викликів.

Показники ліквідності (LCR, NSFR) у всіх СВБ суттєво перевищують нормативи НБУ (100%), що підтверджує здатність банків своєчасно виконувати зобов'язання перед вкладниками та кредиторами. Найвищі значення LCR зафіксовано у АТ «А-БАНК» (632,17%), АТ «Креді Агріколь Банк» (502,33%) та АТ «Ідея Банк» (481,36%), тоді як NSFR перевищує норматив більш ніж у 3–5 разів у таких банках, як АТ «Укресімбанк», АТ «УНІВЕРСАЛ БАНК» і АТ «Креді Агріколь Банк».

Отже, системно важливі банки України залишаються фінансово стійкими, капіталізованими та ліквідними, демонструючи здатність ефективно управляти ризиками та підтримувати фінансову стабільність держави. Водночас помірна концентрація капіталу та прибутку в державних банках вказує на потребу подальшого розвитку приватного сегменту та диверсифікації ринку для зниження системних ризиків.

Важливим показником ефективності діяльності СВБ є співвідношення їх кредитного портфеля до ВВП, яке у 2025 році становить 9,56%, де домінує кредитування корпоративного сектору – 6,7%, що у 2,38 рази більше, ніж сумарна частка кредитування фізичних осіб – 2,8%. Два банки із числа СВБ, де протилежна ситуація – АТ «А-БАНК» (0,2% проти 0,03%) та АТ «УНІВЕРСАЛ БАНК» (0,5% проти 0,05%). Лідерами корпоративного кредитування є АТ КБ «ПриватБанк» (0,5%), АТ «Ощадбанк» (1,2%) та АТ «Укресімбанк» (1,02%). Ці банки, ймовірно, обслуговують великі державні підприємства та стратегічні корпоративні проекти. КБ «ПриватБанк» є абсолютним лідером у кредитуванні фізичних осіб.

За показниками співвідношення депозитів СВБ у ВВП можна відмітити, що АТ КБ «ПриватБанк» виконує функцію потужного акумулятора коштів населення. Структура фондування є збалансованою між населенням та бізнесом, але фінансова стійкість системи значною мірою залежить від

депозитної довіри роздрібних клієнтів до провідних банків. Він акумулює 5,7% ВВП, що становить понад третину (приблизно 38%) усіх депозитів населення, залучених СВБ, та 2,2% депозитів бізнесу. Також значну депозитну базу демонструють АТ «Ощадбанк» та АТ «Укресімбанк».

Проведений аналіз свідчить про високу концентрацію ресурсів у СВБ, що, з одного боку, підтримує фінансову стабільність, але, з іншого – знижує рівень конкуренції та фінансової доступності для малих суб'єктів господарювання. Враховуючи концентрацію активів у системно важливих банках, доцільно розвивати сегмент малих і середніх банків, які можуть виконувати стабілізуючу роль на локальному рівні. Їх діяльність сприятиме підвищенню довіри до фінансових установ, розширенню участі населення у фінансових процесах та забезпеченню сталого розвитку банківської системи загалом. Хоча у доповіді НБУ «Банки здебільшого стійкі та добре капіталізовані» й зазначено, що навіть у глибокому кризовому сценарії найбільші банки зберігають спроможність продовжувати кредитування й залишатись платоспроможними [13], не варто нівелювати висновками, наведеними у звіті про фінансову стабільність, що за умови продовження війни основні ризики сектору – корпоративний та роздрібний кредитний ризик, ризик ліквідності, зменшення прибутковості та підвищення потреби в капітальних буферах [14] у разі їх накопичення можуть нести руйнівні наслідки для всієї системи – втрату довіри до банківської системи, скорочення кредитування, спад ВВП, втрату заощаджень населення, зростання безробіття, втрату довіри міжнародних інвесторів, зниження кредитного рейтингу країни. Оптимальна стратегія розвитку СВБ має ґрунтуватися на поєднанні підвищеної відповідальності з гнучкістю у застосуванні інструментів, прозорості у рішеннях і діалогі з ринком, оскільки в довгостроковій перспективі СВБ можуть не лише мінімізувати ризики, а й стати каталізатором сталого економічного розвитку економіки у складних умовах [15].

Висновки із зазначених проблем і перспективи подальших досліджень у поданому напрямі. Проведене дослідження підтвердило вирішальну та системоутворюючу роль системно важливих банків в забезпеченні фінансової стабільності банківської системи України в умовах економічної невизначеності та воєнного стану.

Сьогодні лише 15 банків із 60 акумулюють майже 80% коштів клієнтів та понад 90% активів БСУ, що перетворює їх на фінансове ядро, здатне поглинати шоки, домінуючою є роль держави як головного гаранта стабільності та ліквідності системи, забезпечуючи функціональну безперервність навіть у кризових умовах, СВБ демонструють значний запас міцності та високу платоспроможність та здатність виконувати зобов'язання

перед вкладниками в стресових умовах, покращення стану управління кредитними ризиками та адаптацію до умов війни, рентабельність бізнес-моделей СББ та їхню здатність до самофінансування та накопичення капітальних буферів.

Незважаючи на високу стійкість, БСУ характерні структурні дисбаланси та ризики: надмірна концентрація активів та капіталу у СББ створює ознаки олігополістичної структури, що обмежує конкуренцію та збільшує системні ризики: дестабілізація одного великого банку може мати каскадні руйнівні наслідки для всієї економіки, обмежена кредитна активність, яка не відповідає потребам сталого економічного відновлення,

залежність від довіри населення, що вимагає постійного посиленого нагляду.

Для забезпечення довгострокової стійкості вітчизняної банківської системи необхідна диверсифікація ринку. Оптимальна стратегія розвитку має поєднувати посилений регуляторний нагляд за СББ із стимулюванням розвитку сегменту малих та середніх банків. Це дозволить знизити системні ризики концентрації, підвищити конкуренцію та забезпечити фінансову доступність для малих суб'єктів господарювання, перетворюючи СББ не лише на мінімізаторів ризиків, а й на каталізаторів сталого економічного зростання України в умовах післявоєнної відбудови.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 7 грудня 2000 р. № 2121-III (зі змінами та доповненнями). URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>. (дата звернення: 25.09.2025).
2. Положення про порядок визначення системно важливих банків. Постанова Національного банку України від 25.12.2014 № 863. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0863500-14#n11> (дата звернення: 25.09.2025).
3. Про визначення системно важливих банків. Рішення Правління Національного банку України від 29 лютого 2024 URL: https://bank.gov.ua/ua/legislation/Decision_29022024_70-rsh (дата звернення: 25.09.2025).
4. Про визначення системно важливих банків. Рішення Правління Національного банку України від 17 червня 2025 URL: https://bank.gov.ua/ua/legislation/Decision_17062025_198-rsh (дата звернення: 25.09.2025).
5. Гладущук Я. Аналіз динаміки активів банків України в умовах трансформаційних змін. *Економіка та суспільство*. 2025. № 75. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-75-15>
6. Земсков К., Лиса О. Управління фінансовими ресурсами банку з метою підвищення рентабельності його діяльності. *Економіка та суспільство*. 2024. № 68. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-68-74>
7. Жаворонок А. В. Трансформація банківського регулювання в Україні: імплементація вимог Базель III крізь призму фінансових нормативів. *Науковий вісник Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича*. 2024. Вип. 2. DOI: <https://doi.org/10.32782/ecovis/2024-2-3>
8. Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів Національного банку України з питань регулювання діяльності банків та банківських груп. Постанова від 23.06.2025 № 68 <https://ips.ligazakon.net/document/PB25094> (дата звернення: 25.09.2025).
9. Національний банк України. Статистика. Наглядова статистика. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist#2> (дата звернення: 25.09.2025).
10. Національний банк України. Нагляд. Банківський нагляд. Системно важливі банки. URL: [https://bank.gov.ua/ua/supervision/about/sib#:~:text=Системно%20важливий%20банк%20\(далі%20-%20СББ,на%20стабільність%20усієї%20банківської%20системи](https://bank.gov.ua/ua/supervision/about/sib#:~:text=Системно%20важливий%20банк%20(далі%20-%20СББ,на%20стабільність%20усієї%20банківської%20системи) (дата звернення: 25.09.2025).
11. Гасій О. В., Гудзь Т. П., Соколова А. М., Шаповалов В. О., Кашкалда В. В. Оцінка фінансової стабільності банківської системи як інструмента забезпечення сталого розвитку економіки. *Успіхи і досягнення у науці*. 2025. № 2 (12). С. 841–854.
12. Частка непрацюючих кредитів у банках за 2024 рік скоротилася до 30%. 7.02.2025. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/chastka-nepratsuyuchih-kreditiv-u-bankah-za-2024-rik-skorotilasya-do-30> (дата звернення: 25.09.2025).
13. Банки переважно стійкі та добре капіталізовані, попри тривалу повномасштабну війну, – результати оцінки стійкості банків. URL: https://bank.gov.ua/ua/news/all/banki-perevajno-stiyki-ta-dobre-kapitalizovani-popri-trivalu-povnomashtabnu-viynu--rezultati-otsinki-stiykosti-bankiv?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 25.09.2025).
14. Звіт про фінансову стабільність. Червень 2025 року. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FSR_2024-H2.pdf?v=11 (дата звернення: 25.09.2025).
15. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року. Указ Президента України від 30.09.2019 № 722/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text> (дата звернення: 25.09.2025).

REFERENCES:

1. Zakon Ukrainy "Pro banky i bankivsku diialnist" : vid 7 hrudnia 2000 r. № 2121-III (zi zminamy ta dopovnenniamy) [Law of Ukraine "About banks and banking" from December 07, 2000, №. 2121-III]. Available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2121-14> (accessed September 25, 2025). [in Ukrainian].
2. Polozhennia pro poriadok vyznachennia systemno vazhlyvykh bankiv / Postanova Natsionalnoho banku Ukrainy vid 25.12.2014 № 863 [Regulations on the procedure for determining systemically important banks]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0863500-14#n11> (accessed September 25, 2025). [in Ukrainian].
3. Rishennia Pravlinnia Natsionalnoho banku Ukrainy Pro vyznachennia systemno vazhlyvykh bankiv vid 29 liutoho 2024 roku [Decision of the Board of the National Bank of Ukraine On the Determination of Systemically Important Banks

of February 29, 2024]. Available at: https://bank.gov.ua/ua/legislation/Decision_29022024_70-rsh (accessed September 25, 2025). [in Ukrainian].

4. Rishennia Pravlinnia Natsionalnoho banku Ukrainy Pro vyznachennia systemno vazhlyvykh bankiv vid 17 chervnia 2025 [Decision of the Board of the National Bank of Ukraine On the Determination of Systemically Important Banks of June 17, 2025]. Available at: https://bank.gov.ua/ua/legislation/Decision_17062025_198-rsh (accessed September 25, 2025). [in Ukrainian].

5. Hladyshchuk Ya. (2025). Analiz dynamiky aktyviv bankiv Ukrainy v umovakh transformatsiinykh zmin. [Analysis of the dynamics of assets of Ukrainian banks in the context of transformational changes]. *Ekonomika ta suspilstvo*. no. 75. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-75-15>

6. Zemskov K., Lysa O. (2024). Upravlinnia finansovymy resursamy banku z metoiu pidvyshchennia rentabelnosti yoho diialnosti. [Management of the bank's financial resources in order to increase the profitability of its activities]. *Ekonomika ta suspilstvo*. no. 68. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-68-74>

7. Zhavoronok A. V. (2024). Transformatsiia bankivskoho rehuliuвання v Ukraini: implementatsiia vymoh Bazel III kriz pryzmu finansovykh normatyviv [Transformation of banking regulation in Ukraine: implementation of Basel III requirements through the prism of financial regulations]. *Naukovyi visnyk Chernivetskoho natsionalnoho universytetu imeni Yuriia Fedkovycha*. no. 2. DOI: <https://doi.org/10.32782/ecovis/2024-2-3>

8. Postanova Natsionalnoho banku Ukrainy Pro vnesennia zmin do deiakykh normatyvno-pravovykh aktiv Natsionalnoho banku Ukrainy z pytan rehuliuвання diialnosti bankiv ta bankivskykh hrup vid 23.06.2025 № 68 [Resolution of the National Bank of Ukraine On Amendments to Certain Regulatory and Legal Acts of the National Bank of Ukraine on the Regulation of the Activities of Banks and Banking Groups dated 06/23/2025 № 68]. Available at: <https://ips.ligazakon.net/document/PB25094> (accessed September 25, 2025). [in Ukrainian].

9. Natsionalnyi bank Ukrainy. Statystyka. Nahliadova statystyka [National Bank of Ukraine. Statistics. Supervisory Statistics]. Available at: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervisionstatist#2> (accessed 25 September 2025). [in Ukrainian].

10. Natsionalnyi bank Ukrainy. Nahliad. Bankivskyi nahliad. Systemno vazhlyvi banky. [National Bank of Ukraine. Supervision. Banking supervision. Systemically important banks]. Available at: [https://bank.gov.ua/ua/supervision/about/sib#:~:text=Системно%20важливий%20банк%20\(далі%20-%20СВБ,на%20стабільність%20усієї%20банківської%20системи](https://bank.gov.ua/ua/supervision/about/sib#:~:text=Системно%20важливий%20банк%20(далі%20-%20СВБ,на%20стабільність%20усієї%20банківської%20системи) (accessed 25 September 2025). [in Ukrainian].

11. Hasii O. V., Hudz T. P., Sokolova A. M., Shapovalov V. O., Kashkalda V. V. (2025) Otsinka finansovoi stabilnosti bankivskoi systemy yak instrumenta zabezpechennia staloho rozvytku ekonomiky [Assessment of the financial stability of the banking system as a tool to support sustainable economic development]. *Uspikhy i dosiahnennia u nautsi*. no. 2 (12). pp. 841–854 [in Ukrainian].

12. Chastka nepratsiuiuchykh kredytiv u bankakh za 2024 rik skorotylasia do 30%. [The share of non-performing loans in banks decreased to 30% in 2024]. Available at: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/chastka-nepratsyuyuchih-kredytiv-u-bankah-za-2024-rik-skorotylasya-do-30> (accessed 25 September 2025). [in Ukrainian].

13. Banky perevazhno stiiki ta dobre kapitalizovani, popry tryvalu povnomasshtabnu viinu, – rezultaty otsinky stiikosti bankiv. [Banks are mostly stable and well-capitalized, despite a prolonged full-scale war – results of a bank stability assessment]. Available at: https://bank.gov.ua/ua/news/all/banki-perevajno-stiiki-ta-dobre-kapitalizovani-popri-trivalu-povnomasshtabnu-viynu--rezultati-otsinky-stiikosti-bankiv?utm_source=chatgpt.com (accessed 25 September 2025). [in Ukrainian].

14. Zvit pro finansovu stabilnist. Cherven 2024 r. [Financial Stability Report. December 2024]. Available at: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FSR_2024-H2.pdf?v=11 (accessed 25 September 2025). [in Ukrainian].

15. Ukaz Prezydenta Ukrainy “Pro Tsili staloho rozvytku Ukrainy na period do 2030 roku”: vid 30 veresnia 2019 r. [President of Ukraine Decree. “On Sustainable Development Goals of Ukraine for the period up to 2030” from September 30, 2019]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text> (accessed 25 September 2025). [in Ukrainian].

Olena Hasii, Tetiana Gudz, Natalia Pedchenko, Vitaly Shapovalov, Valentyn Kashkalda. *Poltava University of Economics and Trade. Role of systemically important banks in ensuring the financial stability of the banking system.*

Annotation. The purpose of the article is to study the role of systemically important banks in ensuring the financial stability of the banking system of Ukraine in conditions of uncertainty and martial law. The relevance of the study is due to the extreme concentration of banking operations in this group of institutions, which turns systemically important banks into key providers of liquidity and guarantors of the continuity of the functioning of the financial sector. **Methodology of research.** The research was conducted using the following methods: scientific abstraction to study the systemic importance of banks; descriptive statistics and structural analysis to quantify key performance indicators of systemically important banks (capital, assets, loans, deposits) in relation to the banking system of Ukraine; analytical method and comparison to assess the compliance of systemically important banks with regulatory standards (NRQ, LCR, NPL) and their resilience to shocks; logical generalization to form conclusions regarding concentration risks and strategic recommendations. **Findings.** The article analyzes the structure of the banking system of Ukraine, which confirmed the dominant, system-forming role of systemically important banks, which accumulate over 90% of assets and 80% of client funds of the banking system of Ukraine, performing the function of the financial core of the state. It is proven that the introduction of changes to the legislation and enhanced supervision of the National Bank of Ukraine over systemically important banks have ensured the formation of a significant margin of safety: regulatory capital significantly exceeds the standards (average NRC 17.35%), and liquidity (LCR, NSFR) many times exceeds the minimum requirements, which guarantees their high solvency in

*crisis conditions. It is substantiated that the effectiveness of monetary policy and the financial stability of the system critically depend on trust in state-owned banks (in particular, JSC CB "PrivatBank" as the leader in retail deposits) and their ability to self-finance (aggregate profit of UAH 84.3 billion). Despite the overall stability, structural imbalances were identified: the predominance of corporate lending over retail lending and the persistence of the risks of an oligopolistic structure due to high concentration of resources. **Practical value.** The results of the study may be useful for the National Bank of Ukraine in adjusting macroprudential supervision policy and developing antitrust mechanisms to reduce systemic concentration risks; for commercial banks – in forming funding and risk management strategies in conditions of dominance of systemically important banks; as well as for financial analysts and government agencies involved in planning economic recovery, to determine the potential of systemically important banks in financing investment and government target programs.*

Keywords: banking system, systemically important banks, state-owned banks, financial stability, banking system, monetary policy, lending.

Стаття надійшла: 06.10.2025

Стаття прийнята: 27.10.2025

Стаття опублікована: 28.11.2025